

2025-03-10

Justitiedepartementet
103 33 STOCKHOLM

Lise Donovan
070-28 56 210
lise.donovan@tco.se

Remissvar angående SOU 2024:75 Personuppgifter och mediegrundlagarna

Refnr: Ju2024/02386

TCO har beretts tillfälle att yttra sig över betänkandet Personuppgifter och mediegrundlagarna, SOU 2024:75, och inkommer härmed med följande kommentarer och synpunkter.

Inledning

Yttrandefriheten är fundamental för demokratin. TCO uppfattning är att Sverige i grunden har ett väl fungerande system för yttrandefriheten. Den utmanas dock av nya former för spridning och finansiering av såväl journalistiskt material som information. Det kan därför på goda grunder uppstå tryck och krav på nya typer av regleringar och begränsningar av yttrandefriheten. TCO:s utgångspunkt är även i dessa lägen att försvara yttrandefriheten. Eventuella regleringar måste ske med stor försiktighet och vara extremt väl avvägda.

I detta sammanhang är det relevant att erinra om följande. Mediegrundlagarna, det vill säga tryckfrihetsförordningen (TF) och yttrandefrihetsgrundlagen (YGL), samt regeringsformen (RF) innehåller förutsättningarna och skydd mot att begränsa tryck- och yttrandefriheten. Enligt 2 kap. 20–21 §§ RF, ska proportionalitetsprincipen iakttas när yttrandefriheten inskränks. En sådan proportionalitetsavvägning kräver att det problem som är avsett att lösas med en begränsning i någon grundlag är tydligt angivet och avgränsat samt att den föreslagna inskränkningen inte är mer omfattande än nödvändigt.

TCO noterar att Högsta domstolen den 25 februari 2025 har meddelat beslut i två mål (Ä 3457-24, Ä 3169-24). Högsta domstolen har slagit fast att det med hänsyn till reglerna i EU:s dataskyddsförordning förelegat sekretess när ett företag begärt ut ett större antal domar och andra handlingar i brottmål, trots att företagets verksamhet omfattats av grundlagsskydd. TCO konstaterar att regeringen behöver ta hänsyn till dessa utslag i sin fortsatta beredning av utredningens förslag.

9.1 Om behovet av att begränsa grundlagsskyddet för söktjänster

Utredningen anser att grundlagsskyddet bör begränsas för söktjänster som offentliggör personuppgifter om adress, telefonnummer, civilstånd och andra uppgifter som rör enskildas personliga förhållanden samt för söktjänster som offentliggör personuppgifter om lagöverträdelser.

TCO anser att utredningens beskrivning av de problem som ska åtgärdas är i delar alltför svepande och att det delvis saknas avgörande information för att kunna göra den proportionalitetsavvägning som grundlagen föreskriver.

Särskilt om behovet av att begränsa grundlagsskyddet för söktjänster som offentliggör personuppgifter om adress, telefonnummer, civilstånd och andra uppgifter som rör enskildas personliga förhållanden

I utredningen görs gällande att det finns ett samband mellan olika typer av brott och förekomsten av söktjänster som tillhandahåller personuppgifter på nätet. Utredningen lyfter till exempel fram bedrägeribrotten, men det framgår inte hur vanligt förekommande de är och om det finns ett kausalsamband mellan söktjänsternas utbredning och mängden brott. Inte heller har utredningen kunnat visa att en inskränkning i grundlagarna skulle komma till rätta med dessa problem.

Även offentliganställdas utsatthet för brott lyfts fram av utredningen som ett problem som kommer att minska om söktjänster förbjuds.

I detta sammanhang vill TCO inleda med att med kraft understryka att hat, hot, våld och trakasserier mot offentliganställda är ett stort och allvarligt samhällsproblem som det är oerhört viktigt att bekämpa. Det behövs omfattande åtgärder på flera fronter för att motverka denna utsatthet. Det finns många skäl till det, inte minst eftersom sådana gärningar drabbar, utöver de enskilda arbetstagarna, även arbetsplatserna inklusive arbetsmiljön och verksamheten i sig samt är i förlängningen dessutom demokratihotande.

Utredningens förslag om att begränsa söktjänsterna skulle möjligen kunna få viss effekt när det gäller hot- och våldsproblematiken i arbetslivet. Det är dock inget som utredningen utvecklat eller kunnat visa.

I detta sammanhang vill TCO uppmärksamma att TCO och TCO-medlemsförbunden har föreslagit en rad andra åtgärder för att minska hat, hot, våld och trakasserier riktade mot offentliganställda, bland annat följande:

- att regeringen antar en nationell strategi mot hat, hot, våld och trakasserier i arbetslivet för att skapa den helhetssyn som i dag saknas. Denna bör innehålla en översikt av och förslag till lösning på problemet ur flera olika perspektiv, bland annat ur arbetsmiljö-, diskriminerings- och straffrättsligt perspektiv,
- arbetsgivares ansvar för hat, hot, våld och trakasserier mot anställda från tredje part, dvs. klienter, patienter och kunder, måste förstärkas och förtydligas,
- att resursfördelningen till offentlig verksamhet förstärks, inte minst för att de offentliga arbetsgivarna ska kunna ta sitt arbetsmiljöansvar och tillhandahålla förbättrad och utökad utbildning samt kompetensutveckling, och
- att svensk lag slår fast allas rätt till ett arbetsliv fritt från hat, hot, våld och trakasserier och ILO-konvention 190 om avskaffande av våld och trakasserier i arbetslivet ratificeras och bli bindande för Sverige.

Flera av TCO:s medlemsförbund har dessutom en rad andra förslag på åtgärder inom sina olika verksamhetsområden. Det finns alltså fler, och potentiellt, mer verk samma åtgärder som lagstiftaren kan vidta i syfte att komma till rätta med problemen med anställdas utsatthet för hot och våld.

TCO anser alltså att de problem som utredningen lyfter fram är både verkliga och allvarliga, men att det saknas vederhäftigt stöd för att problemen märkbart skulle minska genom det förslag om inskränkning i yttrandefriheten som utredningen lägger fram. Det gäller särskilt sådana uppgifter som enkelt går att begära ut anonymt med stöd av offentlighetsprincipen.

Särskilt om behovet av att begränsa grundlagsskyddet för söktjänster som offentliggör personuppgifter om lagöverträdelser

TCO anser att det finns fog för att påstå att söktjänster med uppgifter om lagöverträdelser och annan förekomst i rättsligt sammanhang är verkligt problematiska, inte minst ur personuppgiftssynpunkt. Arbetsgivares intresse för dessa uppgifter om arbetssökande och redan anställda har dessutom tydligt ökat över tid. Det handlar om uppgifter om brott som potentiellt kan leda till stor skada för den uppgiften rör, men även uppgifter om förekomst i mål om vårdnad eller mål där det framkommer att en person till exempel har barn som har stödbehov utifrån socialtjänstlagen m.m. Samtidigt finns det ett stort och berättigat behov för journalister att kunna använda rättsdatabaser.

TCO ser också med oro på att det under senare år har vuxit fram en ny typ av företagsverksamhet i så kallade bakgrundkontrollföretag. TCO anser att det är problematiskt att vissa arbetsgivare använder sig av sådana företag för att kontrollera personer i samband med

rekryteringar och under pågående anställning, inte minst ur ett integritetsperspektiv. Men frågan är om dessa företag helt kommer att upphöra med sin verksamhet om utredningens förslag genomförs. TCO är tveksamt till det. De kommer sannolikt enbart att ändra på sitt sätt att bedriva verksamheten.

TCO anser att innan någon grundlagsändring övervägs av regeringen bör det först analyseras och utredas om den personuppgiftsbehandling som bakgrundskontrollföretagen och de arbetsgivare som beställer bakgrundskontrollerna eller på annat sätt bedriver går att förhindra genom annan lagstiftning än ändring i grundlagen.

I detta sammanhang vill TCO bestämt understryka att skyddet för arbetssökandes och arbetstagares personliga integritet i arbetslivet är av stor vikt och det är hög tid att regeringen tar ett samlat och brett lagstiftningsgrepp när det gäller detta skydd.

9.2 Grundlagsändringar som kan stärka skyddet för personuppgifter i söktjänster

Utredningen anser att ändringar i syfte att stärka skyddet för personuppgifter i söktjänster bör utformas som generella undantagsbestämmelser i TF och YGL. Enligt utredningen bör ett sådant undantag från TF och YGL utformas så att det blir så litet som möjligt. TCO delar utredningens inställning i denna del. Det följer också indirekt av proportionalitetsprincipen.

TCO anser dock att utredningens förslag om ett generellt undantag för alla personuppgifter inte kan anses uppfylla kriteriet om att vara så litet som möjligt.

9.3 Hur bör grundlagsundantaget utformas?

Utredningen anser att delegationsbestämmelserna i 1 kap. 13 § TF och 1 kap. 20 § YGL ska utökas till att omfatta samtliga personuppgifter. Vidare föreslås bestämmelserna ändras så att de tillämpas endast om offentliggörandet innebär särskilda risker för otillbörliga intrång i enskildas personliga integritet. Vid bedömningen av risken för otillbörligt intrång i enskildas personliga integritet ska särskilt beaktas personuppgifternas karaktär, omfattningen av offentliggörandet och syftet med offentliggörandet.

TCO är tveksamt till om det finns ett behov av att inskränka yttrandefriheten avseende personuppgifter om adress, telefonnummer, civilstånd och andra uppgifter som rör enskildas personliga förhållanden. Även om det faktiskt skulle finnas ett behov anser TCO inte att det, med hänsyn till proportionalitetsprincipen, går att införa den typen av generell inskränkning av yttrandefriheten avseende alla "uppgifter som rör enskildas personliga förhållanden" som utredningen föreslår. Det krävs att det identifieras vilka

personuppgifter som i så fall ska omfattas av inskränkningen i yttrandefriheten samt att detta särskilt och tydligt motiveras.

Ett annat problem med utredningens förslag är att det ger mycket litet skydd mot att reglerna används för att begränsa yttrandefriheten för medier som bedriver journalistisk verksamhet.

Det är oroväckande, särskilt med tanke på att allt fler av världens demokratier utvecklas i en auktoritär riktning, inte minst i USA. Inte heller Sverige är skyddat från en sådan utveckling. Medierna är bland de första som attackeras när ett land autokratiseras.

Mot denna bakgrund blir det extra problematiskt att öppna upp för reglering av medier i vanlig lag, eftersom det gör att flera av de principer och skydd som mediegrundlagarna bygger på faller. TCO hänvisar i denna del till Journalistförbundets remissvar.

TJÄNSTEMÄNNENS CENTRALORGANISATION

Therese Svanström
Ordförande

Lise Donovan
Jurist